

Allmänt

1960-talet präglades av modernitet och rationalitet. Under de så kallade rekordåren, 1965-75, byggdes en miljon bostäder för att råda bot på landets krisartade bostadssituation. Samtidigt fortsatte de omfattande centrumsaneringarna. Att bilen började bli var och ens egendom fick stor påverkan på stadsplaneringen. Lokala traditioner fick ge vika och byggandet fick ett likartat utseende över hela landet. Arkitekturen präglades av rätta linjer och geometriska former. Den ganska sparsmakade arkitekturen gjorde detaljerna desto viktigare för husens uttryck.

Enkla lamellhus i tre våningar dominerade, men även höga skivhus hör perioden till. Enplansvillor var vanligast men mot decenniets slut kommer villor i 1½-plan. Rad- och kedjehus var fortsatt populära och nya hustyper som atrium- och vinkelhus med pulpettak lanserades.

I Kiruna finns flera typiska villor från decenniet som håller god arkitektonisk kvalitet. En trend inom arkitekturen var "brutalismen" där materialens egna uttryck, som rå ofärgad betong, var eftertraktat och man gärna öppet visade byggnadens konstruktioner och tekniska installationer. Stadshuset och kvarteret Ortdrivaren är uttryck för brutalismens ideal.

Fasader – material och färgsättning

Tegel och puts var fortsatt populärt medan slät betong, betong med frilagd ballast och olika skivmaterial var moderna nymodigheter. Möten mellan tegel, rå betong och plåt var vanligt. Kopparplåt och skiffer smyckade de påkostade byggena.

Färgskalan var ganska begränsad, vanligast var att träpanelen målades svart eller mörkbrun och i slutet av decenniet introducerades kraftiga färger som mustigt rött, grönt, orange, gult och blått. Mexitegel, en vit kalksandsten i tegelformat, introducerades och blev snabbt ett populärt fasadmaterial som ofta användes i kombination med mörka träpartier.

Takform och taktäckningsmaterial

Plana tak återvände som arkitektoniskt ideal och för att se helt platta ut avslutades många hus upptill med en plåt- eller träslag. Annars dominerade flacka sadeltak och även låglutande pulpettak var vanliga. De flacka taken täcktes av takpapp eller plåt, medan sadeltak täcktes av tegel- eller betongpannor.

Fönster

Fabriksproduktion dominerade från och med decenniet landets fönstertillverkning varför utbudet likriktades. Fönstren blev allt enklare, ofta mer kvadratiska än tidigare. Kvadratiska enluftsfönster, enkla tvåluftsfönster och asymmetriska fönster med smalare vädringsruta tillhör de vanligaste typerna. Även stora glasade fönsterband var vanliga. De ospröjsade fönstren målades i vit eller brun kulör.

Entréer och balkonger

På flerbostadshusen drogs entréerna ofta in i fasaden. Trapphusdörrarna utfördes vanligen i trä men bruneloxerade aluminiumdörrar med stora glasade ytor började komma. På villabebyggelsen var entrén ofta ett exklusivt avsteg från den rationella sparsamhet som annars präglade bebyggelsen. Detaljer som tegelomfattningar i form av rullskift, smidesräcken med geometriska mönster och enkla skärmtak följde med från 50-talet. Teak- eller ekdörrar kombinerades med ett sidoljusfönster med dekorationsglas.

Så gott som alla flerbostadshus hade balkonger. De var antingen utanpåliggande med sidostycken i betong eller indragna i fasadlivet och hade gärna front av liggande panel. Bakom balkonger kläddes fasaden gärna med eternit. Indragna balkonger var även vanligt i villabebyggelsen.

1960-tal

Var varsam

- Var rädd om originalen
- Låt byggnadens egenskaper och karaktär vara utgångspunkten för framtida åtgärder
- Begränsa ingreppen. Bevara och reparera det som fungerar
- Välj lösningar och material som stämmer överens med byggnadens gestaltning och tekniska utförande och underlätta ett långsiktigt underhåll
- Rådgör på ett tidigt stadium med brukare, kommun och antikvarisk expertis

Varsamhetskravet hittar du i 8 kap. 17§ Plan-och bygglagen

LÄSA MER

Så byggdes villan: Svensk villarkitektur från 1890 till 2010. Formas (2010)

Så byggdes husen 1880-2000. Formas (2003)

www.varsamt.org